

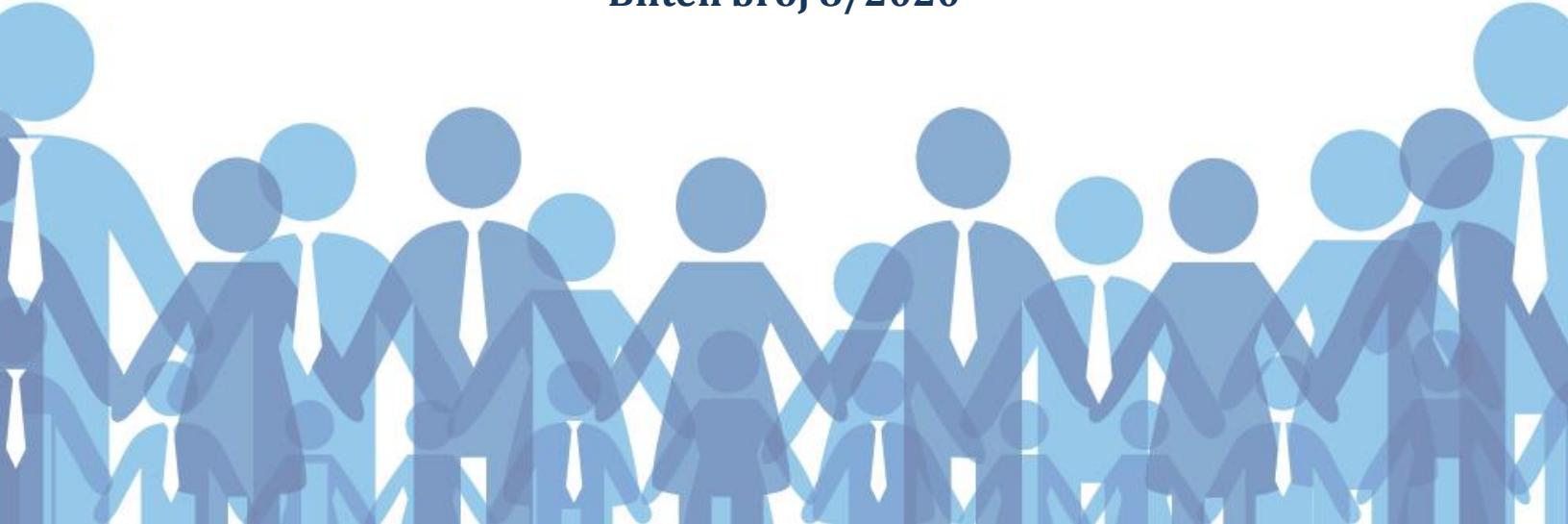

Transparentnost Srbija

pregled aktivnosti

avgust 2020. godine

Bilten broj 8/2020

Sadržaj:

Aktivnosti	2
Pod lupom	3
Ministarovanje u kampanji tokom godišnjeg odmora	3
Prvi podaci o finansiranju kampanje	3
Saopštenja	5
Nezakonito skrivanje dokumenata o medicinskim nabavkama	5
Inicijative i analize	7
Nelogičnosti u izveštajima o finansiranju kampanje	7
Mediji	9
Ova vlast mulja transparentno	9

Aktivnosti

Predstavnik TS Nemanja Nenadić, učestvovao je 4. avgusta na sastanku koji je bio posvećen sprovođenju programa „Podrška Vlade Švajcarske razvoju opština kroz unapređenje dobrog upravljanja i socijalne uključenosti – Swiss PRO“, koji podržava Vlada Švajcarske u saradnji sa Vladom Srbije, a sprovodi Kancelarija UN za projektne usluge u partnerstvu sa Stalnom konferencijom gradova i opština.

Učesnici su sagledavali situaciju u pogledu dosadašnjih rezultata programa i njegovog nastavka tokom naredne dve godine, kao i razvoj situacije u oblasti dobrog upravljanja, socijalne uključenosti i rodne ravnopravnosti na lokalnom nivou. Predstavnik Transparentnosti je upoznao učesnike sa nalazima iz istraživanja Indeks transparentnosti lokalne vlasti kao i praćenja primene najbitnijih antikorupcijskih zakona na nivou lokalnih samouprava.

Zlatko Minić prisustvovao je 12. avgusta, preko ZOOM platforme, sastanku "Gde je javnost u javnim preduzećima?", na kome je organizacija Partneri Srbija predstavila istraživanja Alternativni izvori informacija o radu društava kapitala i javnih preduzeća i Analizu dela odredbi koje se menjaju u nacrtu Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, sa preporukama za postupanje. Minić je ukazao na rezultate više istraživanja o javnosti rada JP koja je sprovedla i trenutno sprovodi TS.

TS Nemanja Nenadić održao je 13. avgusta obuku za članove Lokalnih antikorupcijskih foruma iz Kragujevca i Šapca na temu uzbunjivanja. Nenadić je članove LAF upoznao sa Zakonom o uzbunjivačima, podstupcima uzbunjivanja, zaštiti uzbunjivača, kao i o aktivnostima i merama iz oblasti 3 iz Lokalnih antikorupcijskih planova. To je bila treća obuka za članove LAF-ova na teme iz oblasti koje sadrže LAP-ovi. Prethodno je Nenadić članovima LAF govorio o sukobu interesa i javnim nabavkama.

Antikorupcijsko savetovalište TS (ALAC) nastavlja da radi. Sve informacije o mogućim slučajevima korupcije građani mogu prijaviti, odnosno potrebna obaveštenja dobiti, na broj 064 163 66 05 ili putem mejla ts@transparentnost.org.rs.

I u avgustu smo bili prisutni u medijima - kroz izveštaje o našim aktivnostima i izjave predstavnika TS. Objavljeno je ukupno 177 takvih vesti ili priloga.

Na sajt TS postavili smo niz [inicijativa i analiza](#), kao i zahteva državnim organima i njihovih odgovora. Među njima izdvajamo [dopis ministarki građevinarstva i infrastrukture](#), u kome smo zamolili za pojašnjenje zbog čega je iz budžetske rezerve izdvojeno 100 miliona dinara za regulisanje vodotokova na trasi "Moravskog koridora", s obzirom na to da je to deo obaveze izvođača radova na izgradnji autoputa na tom "koridoru". Odgovor, za sada, ni nakon dve nedelje nismo dobili. Agenciji za borbu protiv korupcije ukazali smo na nelogičnosti u javno dostupnim izveštajima o finansiranju kampanje za izbore 21. juna. Agencija je reagovala i ispravila greške. Detaljnije u rubrici "Inicijative i analize".

Prenosimo izbor tekstova koje smo objavili u prethodnom mesecu:

Pod lupom

Ministarovanje u kampanji tokom godišnjeg odmora

5. avgust 2020.

Odgovor na zahtev, koji smo uputili Ministarstvu poljoprivrede pred junske izbore, odlična je ilustracija funkcionerske kampanje.

Branislav Nedimović, koji je u svojstvu ministra, najčešće u društvu drugih funkcionera (predsednica vlade, gradonačelnik Novog Sada, načelnica Nišavskog okruga itd) tokom izborne kampanje obilazio poljoprivrednike, prisustvovao otvaranju pogona, najavljuvao investicije, u to vreme je bio na godišnjem odmoru.

Dok smo radili monitoring za funkcionersku kampanju, na sajtu Ministarstva poljoprivrede, kao ni na sajtu Vlade Srbije, na delu posvećenom aktivnostima ministara, nismo pronašli ništa o aktivnostima Nedimovića. S druge strane, nailazili smo na njega na sajтовima drugih organa, u vestima o aktivnostima funkcionera sa kojima je, kako se ispostavilo, provodio godišnji odmor.

Od 11. maja do 11. juna imao je, u našem monitoringu, šest promotivnih aktivnosti, pri čemu je stvarni broj verovatno veći jer se ovo odnosi samo na događaje na kojima je bio sa drugim funkcionerima koji su bili u uzorku TS.

Nije sporno da bilo ko može da proodi godišnji odmor kako želi, sve dok ne krši neki zakon. Ako se javni funkcioneri uključuju u stranačku kampanju čak bi bilo dobro i poželjno da uzmu godišnji odmor i da obustave aktivnosti u svojstvu funkcionera.

MINISTAR NEDIMOVIC I NAČELNICA SOTIROVSKA U MERONJINI

0 27.07.2020. 0
Ministar Nedimović i načelnica Sotirovska u Meronjini

Ovde smo, međutim, imali zaista jedinstven slučaj da ministar uzme godišnji odmor (bar je to zvanično obrazloženje zbog čega ministarstvo nema informacije šta je ministar radio), a da se potom i dalje pojavljuje u javnosti u svojstvu ministar. Tokom izborne kampanje.

Prvi podaci o finansiranju kampanje

31. avgust 2020.

Koalicija "Aleksandar Vučić - za našu decu" potrošila je 686 miliona dinara (oko 5,8 miliona evra) u izbornoj kampanji 21. juna. Troškove je pokrila sa 467 miliona iz javnih izvora i 219 miliona od „sopstvenih sredstava“, odnosno sa računa za finansiranje redovnog rada stranke. Iako nosi drugačiji naziv, i tu je reč o sredstvima koja potiču iz budžeta, na osnovu dotacija koje dobijaju parlamentarne stranke. Prijavljeni troškovi preostalih 20 izbornih lista su bili oko 400 miliona dinara.

Reč je o ispravljenim podacima [na sajtu Agencije](#) za borbu protiv korupcije Agencija je

ispravila podatke nakon što je TS ukazala na brojne nelogičnosti.

Postojale su greške u zbirnim iznosima, zbog čega su brojni mediji prvo bitno objavili da je lista okupljena oko SNS potrošila 182 miliona, a koalicija SPS-JS 62 miliona dinara.

Najveći deo troškova naprednjaka odnosi se na TV stanice - oko 293 miliona za oglase na TV-u, 166 za spotove i 15 za zakupljene termine.

Koalicija SPS-JS potrošila je oko 212 miliona, od toga 151 za TV oglašavanje. Novac su prikupili iz javnih izvora (85,5 miliona), od priloga fizičkih lica (26,5 miliona), iz sopstvenih sredstava (3,5 miliona) i od kredita kod AIK banke (96 miliona).

Lista Aleksandar Šapić SPAS pokrila je 57 miliona troškova delom iz budžeta (34 miliona) i delom od sopstvenih sredstava (23 miliona).

Pokret obnove kraljevine Srbiju, koji je ostao ispod cenzusa, potrošio je iznos blizak onom koji je i [najavio pre izbora](#) - 45 miliona dinara. Ova lista je iz javnih izvora dobila 7,5 miliona, od donacija fizičkih lica 14,5 miliona i od donacija pravnih lica 23 miliona

Ispod cenzusa su ostali i radikali koji su potrošili 40 miliona - 7,5 iz budžeta, ostatak sa računa za finansiranje redovnog rada.

Metla je potrošila 33 miliona a prihodovala 20 miliona, dok je lista Saveza vojvodjanskih Mađara potrošila 29 miliona, koliko je i dobila iz javnih izvora.

Ukupni troškovi učesnika u kampanji 21. juna bili su, kao što je i TS procenila neposredno po njenom zaključenju, manji nego četiri godine ranije, kada je SNS

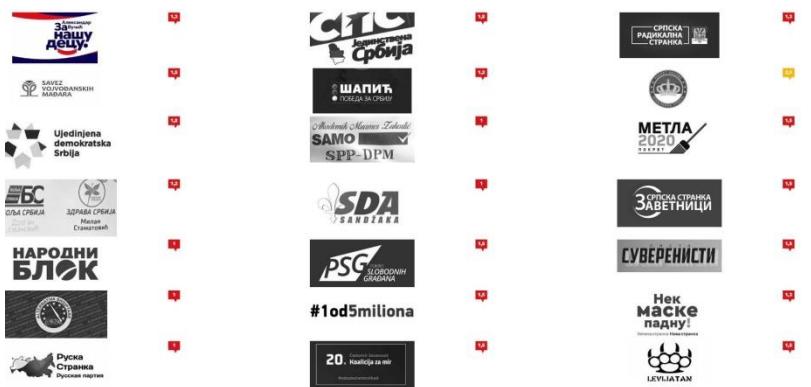
potrošila 771 milion, koalicija SPS-JS 359, a SRS 114 miliona dinara.

SVM je, međutim, udvostručila troškove u odnosu na kampanju pre četiri godine, kada je potrošila 13 miliona dinara.

Nivo javnosti finansiranja kampanje je, prema ocenama Transparentnosti, i dalje na niskom nivou. Ispravljeni podaci o prihodima i rashodima su objavljeni tek oko dva meseca nakon održanih izbora, dok gotovo ništa od podataka [nije bilo dostupno javnosti dok je kampanja trajala](#).

Pored toga, ni podaci koji su sada objavljeni nisu potpuni, jer aktuelni propisi ne predviđaju obavezu objavljivanja pružalaca usluga, pa tako nije vidljivo na kojim TV stanicama, internet sajтовima i na čijim bilbordima je vršeno oglašavanje.

Transparentnost-Srbija će tražiti ove dodatne podatke od Agencije za borbu protiv korupcije, radi poređenja prijavljenog sa nalazima monitoringa koji smo sproveli. U ovoj oblasti je neophodno da se poboljšaju i zakonska rešenja. Potreba za tim je prepoznata i u domaćim planskim dokumentima i od strane međunarodnih organizacija još 2013, ali nije bilo spremnosti da se u tom segmentu zakon poboljša, kako u proteklih sedam godina, tako ni nakon prošlogodišnjeg međupartijskog

Saopštenja

Nezakonito skrivanje dokumenata o medicinskim nabavkama

7. avgust 2020.

Dokumenti o trošenju javnih sredstava na nabavku medicinske opreme su dvostruko sakriveni – označavanjem „stroge poverljivosti“ od strane Vlade i sprovođenjem nabavki bez primene Zakona – pokazuje [odgovor](#) koji je Transparentnost Srbija dobila od Republičkog fonda zdravstvenog osiguranja. Istovremeno, i pored toga što bi objavljivanje informacija o tome koliko je Srbija nabavila „lekova, testova, medicinskih sredstava, zaštitne lične opreme i drugih neophodnih sredstava i opreme radi lečenja obolelih od COVID-19“ navodno nanelo „tešku štetu po interesu Republike Srbije“, državni funkcioneri i članovi Kriznog štaba su iznosili takve podatke. Ta činjenica dodatno ukazuje da potpuna tajnost ovih podataka nije opravdana.

Zakon o javnim nabavkama koji je bio na snazi do 30. juna ove godine, dopuštao je mogućnost da se u situacijama kada je neku nabavku neophodno sprovesti odmah, „radi obezbeđivanja osnovnih životnih uslova u slučajevima elementarnih nepogoda“, ne sprovodi čak ni skraćena procedura („pregovarački postupak“). Ovaj izuzetak se mogao primenjivati samo kada zbog hitnosti nije bilo moguće čekati ni nedelju dana, koliko je, na primer, trajala nabavka 15 respiratora koju je sprovedeo Ministarstvo zdravlja u martu ove godine.

Međutim, čak i u takvim situacijama je postojala zakonska obaveza da se obezbedi primena načela transparentnosti u meri u kojoj je to moguće – na primer, da se objavi šta je nabavljen i po kojoj ceni – što vlasti u Srbiji nisu poštovale. Od 1. jula 2020. na snazi je novi Zakon o javnim nabavkama, usklađen sa pravilima EU, koji uopšte ne poznaje ovaj izuzetak, pa bi svaka hitna medicinska javna nabavka posle tog datuma morala da bude oglašena.

Ni stari ni novi Zakon o javnim nabavkama ne dopuštaju mogućnost da se svi podaci o javnoj nabavci proglose za tajne, izuzev kod pojedinih nabavki koje se vrše u sektoru bezbednosti. Međutim, izgleda da je upravo to učinjeno Odlukom Generalnog sekretarijata Vlade Republike Srbije od 11.3.2020. i Zaključkom Vlade od 15.3. iste godine, ali nije moguće proveriti jer ni te odluke nisu javno dostupne. Po Zakonu se može čuvati poverljivost pojedinih podataka o nabavci, ali se ni u kom slučaju ne mogu kao poverljivi, tretirati podaci o tome da li je neka nabavka sprovedena i ugovor zaključen.

Republički fond zdravstvenog osiguranja (RFZO), kojem je preneto iz budžetske rezerve 40 milijardi dinara i koji je verovatno sprovodio većinu nabavki u vezi sa borbotom protiv pandemije, prilikom odbijanja zahteva za pristup informacijama je višestruko prekršio Zakon, zbog čega je Transparentnost Srbija uložila [žalbu](#) Povereniku. RFZO je sam zahtev za pristup informacijama označio kao „nedopušten“, iako je, na osnovu Ustava i Zakona, informaciju uvek dopušteno tražiti, bez obzira na to da li možda postoji neki osnov za uskraćivanje. RFZO je naveo samo formalni osnov za uskraćivanje prava

(određivanje tajnosti), iako je bio dužan da razmotri da li je poverljivost neophodno čuvati „radi zaštite pretežnijeg interesa“.

RFZO nije naveo koji se interes uopšte čuva uskraćivanjem podataka javnosti o tome na koji način organi vlasti postupaju sa javnim sredstvima i u kojoj meri su obezbedili nabavku medicinske opreme za suzbijanje zarazne bolesti. Najzad, RFZO je zbog navodne tajnosti, uskratio čak i informacije o nabavkama respiratora i testova za virus, o čemu su se javno oglašavali državni funkcioneri i članovi Kriznog štaba, stvorivši tako utisak da su svi oni narušili tajnost podataka i da su načinili „tešku štetu“ interesima Republike Srbije, jer je upravo to ono što se može štititi određivanjem „stroge poverljivosti“.

Inicijative i analize

Nelogičnosti u izveštajima o finansiranju kampanje

27. avgust 2020.

TS ukazala je Agenciji za borbu protiv korupcije na nelogičnosti u pojedinim objavljenim izveštajima o finansiranju kampanje za izbor narodnih poslanika.

U izveštajima se kao zbirni troškovi kampanje navode znatno manji iznosi nego što su iznosi utrošenih sredstava navedeni u stavci "Prihodi". Takođe, u zbiru pojedinih kategorija troškova, kao što su troškovi TV oglašavanja (što inače predstavlja i najveći deo troškova) izostavljeni su značajni iznosi.

Tako je, na primer, za listu "Aleksandar Vučić - za našu decu" navedeno da su zbirni troškovi oko 181 milion, a troškovi TV oglašavanja 15,5 miliona, koliko je košta zakup termina na TV B92. U izveštaju, međutim, postoje pojedinačni troškovi emitovanja nekoliko spotova i oglasa, čiji je zbir veći od 350 miliona, ali to nije ušlo u konačno obračun troškova TV oglašavanja.

Čak je jedan, pojedinačni trošak, označen kao "1.2.1 Oglas 1 - Usluge oglašavanja - POLITIČKI MARKETING" veći od zbira i iznosi 186,245,045.29.

S druge strane, pod stavkom prihodi vidi se da je utrošeno svih 460 miliona dobijeno iz javnih izvora i oko 220 miliona sopstvenih srdstava.

Slično je sa listom SPS-JS - ukupni troškovi su 62 miliona, iako su pobrojani pojedinačni troškvi emitovanja spotova i oglasa u znatno većem iznosu - preko 150 miliona, a kao zbir troškova TV oglašavanja navodi se oko 3 miliona.

S druge strane, u stavci "Prihodi" vidi se da je utrošeno 85 miliona iz javnih izvora, 8,8 miliona iz donacija i 3,6 iz sopstvenih izvora. Pored toga ova lista je utrošila i 96 miliona od kredita.;

Agencija za borbu protiv korupcije odgovorila je na dopis i takođe javno saopštila da je došlo do tehničkih problema u prikazivanju izveštaja o troškovima izborne kampanje, koji se nalaze na sajtu agencije.

Agencija je u saopštenju uputila javno izvinjenje političkim subjektima čiji su izveštaji netačno prikazani, čime su dovedeni u fokus medijske pažnje i analize.

"U više navrata smo obavestili javnost i političke subjekte da se Izveštaji podnose putem novog aplikativnog softvera. S obzirom na to, da je u pitanju obiman registar, i baza podataka sa arhivom od 2012. godine, njen prenos na novu softversku platformu teče paralelno sa podnošenjem aktuelnih izveštaja. Dizajner softvera je predvideo moguće rizike ovog poslovnog procesa i svakodnevno iznalazi rešenja koja omogućavaju upravljanje njima.

Tokom jučerašnjeg dana upozoreni smo na nelogičnosti u prikazivanju numeričkih podataka nakon čega smo pristupili temeljnoj kontroli prikaza svih izveštaja o troškovima izborne kampanje koje su politički subjekti podneli u vezi sa poslednjim republičkim, pokrajinskim i lokalnim izborima. Uočeni problemi u aplikaciji se otklanjaju i u najkraćem roku svi izveštaji biće prikazani u ispravnom formatu", navodi se u saopštenju.

Mediji

Ova vlast mulja transparentno

Intervju Nemanje Nenadića za Novi magazin, 15. avgust 2020.

Jedno od pitanja koje će sigurno doći na red jeste - korupcija u doba korone. Naime, uz sve druge nedaće, u ovom času mnogo važnije, pokazalo se da su ljudi (bliski) vlasti nacionalnu nesreću iskoristili za lično bogaćenje. To je ipak bio samo povod za razgovor s Nemanjom Nenadićem, programskim direktorom organizacije Transparentnost Srbija.

Raste li u Srbiji poslednjih godina lov u mutnom?

"Lov u mutnom" bi više odgovarao opisu situacije gde postoji neki nesavršeni sistem, pa onda verzirani pojedinci koriste te nesavršenosti za izvlačenje lične koristi. Trend s kojim se suočavamo u Srbiji poslednjih godina pre bi se mogao opisati kao ribarenje u bistroj vodi, ali u zabranima kojima samo unapred odabrani imaju pristup. Na primer, država svoje poslove više ne dodeljuje na tenderima već ih zvaničnici dogovore kroz međudržavne sporazume ili ih proglose za projekat od nacionalnog značaja, za koji imaju unapred odabrane strateške partnere. I inače, transparentnost je samo sredstvo koje pomaže da se lakše uoči da nešto ne valja, a ne garancija da će sve biti kako treba.

Zgodna ilustracija u tom smislu jeste posao obnove sanitarija zdravstvenih ustanova od pre nekoliko godina, kada je ministar zdravlja, reagujući na nalaze Transparentnosti Srbija i Saveta za borbu protiv korupcije o nepravilnostima, izjavio da je "sve bilo transparentno". Pa upravo zato što jeste bilo transparentno mogli smo da znamo da su razlozi za hitan postupak bili nezakoniti i da iznesemo sumnje u podelu tržišta među ponuđačima.

Kako se na globalnim listama transparentnosti kreće Srđija poslednjih godina?

U međunarodnim rangiranjima po pitanju korupcije i odgovorne vlasti Srbija ili stagnira ili nazaduje. Jedno od međunarodnih rangiranja transparentnosti gde Srbija veoma loše stoji jeste "Indeks otvorenosti budžeta". Tu smo trenutno 70. od 117 rangiranih zemalja, sa 40 od maksimalnih 100 poena. Daleko najlošiji rezultati su u segmentu učešća javnosti (samo dva poena), a nešto bolji od svetskog proseka samo u kategoriji revizorskog nadzora (57 poena).

Srbija > Intervju Nemanja Nenadić, Transparentnost Srbija

njegovih navoda, a uopšte nije uspostavljen sistem za praćenje postupanja po ubjazujućim pravama korupcije koje je upravo povećanje broja tih prijava navedeno kao cilj donošenja zakona. Statistikom o načinu korišćenju korupcije (uglavnom sítne), na kojem vîteždilišnjeg dana, tek 2019. pokazuju vêr broj slučajeva balzamujući sporazumima o priznaju krivice. Kao što je u ovom putovanju optuženo i nekoliko ljudi koji su postavljani za vreme aktuelne vlasti, nastavljeno direktoj javnosti preduzeti, upadljivo je odsustvo bilo kalvadu istraga ili optužnica u pojedinim slučajevima sumnji na korupciju koji su bili dobro potkrepljeni kroz medijatske napise.

Koliko tome doprinosi partijска
država?

U situaciji kada su državne in- stitucionalne kontrolne mehanizme kontrole vlasti, međupartijska kontrola i uticaj međunarodnih organizacija koje bi se zalagale za vladivinu prava u Srbiji, kao i ne- zavisni mediji još slabiji nego što su bili premedj osam, nastje- žnici likih i unutarstačkih po- luga vlasti. Stvarna kontrola onih koji su postavljeni da upravljaju javnom imovinom – lako zamjeni- vaju vrlošću dužnosti u javnoj up- ravi, javnim preduzećima i ustanovo- vama, ministarstva i gradonačelnika – potruka u vlasništvo ljudi kojima je unutar partije predsednik iz ko- se svih zaklanjanju do povređenje da kadriraju. Savsim je moguće da taj vid kontrolne uvekšanju ograničiti korupтивне apetite pojedincima koji formalno donekle oduse, ali je sa- vremi sigurno da partiskska kontrola neće biti ni od kakve koristi kada se strančki interes nadne u sukobu s javnim.

**NEMANJA
NENADIĆ:**
Problem je što
aranžmani s
Kinom potpuno
isključuju
konkurenčiju

prema bilo kom drugom koga angažuju da za njih obavi neki posao u privatnom životu. Ako kod kuće od majstora tražimo da opravda avans za nabavku materijala i prveravamo u granicama mogućnosti kvalitet stvari što uradi, apsurdno je da slepo ve-

Ti rezultati će biti bolji ukoliko se zadovolji makar forma - da Vlada i Skupština narednih godina poštuju svoje zakonske obaveze i budžetski kalendar - za izradu budžeta, donošenje Fiskalne strategije, razmatranje završnog računa. Da bi se nešto suštinski promenilo, potrebno je mnogo više. Pre svega, parlament koji će zaista nadzirati izvršnu vlast, od čega smo sada, čini se, još dalje nego pre.

Ne idu nam naruku ni globalni trendovi - strahovi političara i građana zbog pandemije omogućili su da se otvori Pandorina kutija nekontrolisanog uvecanja javnih rashoda za razne programe pomoći. Te okolnosti koriste se kao zgodan izgovor i za smanjenje odgovornosti vlasti. U tome je Srbija otišla korak dalje od drugih. Dok se ne samo u razvijenim demokratijama nego i u Bosni i Hercegovini otvaraju krivične istrage zbog nepravilnosti u nabavkama respiratora, a Ustavni sud stavlja van snage neustavne odluke Vlade, kod nas su sve nabavke medicinske opreme, testova, maski i lekova proglašene za službenu tajnu, a Ustavni sud se nije ni sastajao kad je bilo najpotrebnije.

Aleksandar Vučić je, kada je dolazio na vlast obećavao pre svega borbu protiv korupcije. Da li je ispunio obećanje ili su stvari isle u suprotnom smeru?

Aleksandar Vučić je mudro odabrao borbu protiv korupcije kao svoje glavno predizborni obećanje jer to jeste nešto što građane tišti i čemu su spremni da daju podršku, pogotovo kada poruku šalju oni koji nisu dugo bili na vlasti. Borba protiv korupcije bila je takođe značajno zastupljena u kampanji DOS-a iz 2000, ali i nakon cepanja te grupacije, naročito u kampanjama DSS. Ona je kasnije postala okosnica kampanje Vučićevih protivnika, pa su tako relativno značajnu podršku birača dobijali oni koji su bili percipirani kao "nove snage", na primer pokret Dosta je bilo 2016.

Gledano unazad, može se reći da je od 2012. borba protiv korupcije, ili bolje reći najava borbe protiv korupcije, bila primarno u funkciji širenja i jačanja moći SNS-a. Obrazac poruka koje se šalju biračima sve vreme je bio jednostavan i svodio se na to da je potrebno da vlast bude apsolutna jer inače, navodno, neće biti moguće da se vodi borba protiv korupcije. Kao da ne postoji tužilaštvo kojem treba podneti krivične prijave već se mora prvo smeniti svaki predsednik opštine. Nakon preuzimanja vlasti na svim nivoima, izgovor za slabe rezultate će verovatno biti pravosuđe, iz kojeg treba skloniti one koje je postavila "prethodna vlast". To već i sada provejava kroz neke od najava pravaca ustavne reforme.

Šta se onda na tom planu dešavalo poslednjih sedam osam godina?

Borba protiv korupcije u početku je imala neke elemente sistemskog karaktera. Na primer, odmah je donet Zakon o javnim nabavkama sa brojnim antikorupcijskim odredbama, a nezavisni organi su dobili podršku u Skupštini za svoj rad, sledeće godine Strategija borbe protiv korupcije, 2014. Zakon o zaštiti uzbunjivača, 2016. su izmenjeni propisi da bi se efikasnije oduzimala nezakonita korist od korupcije. Međutim, pred prvim izazovima se pokazalo da stvarna volja ne postoji. Tako za prekršaje u javnim nabavkama niko nije odgovarao narednih sedam godina, a najveći poslovi - Air Serbia, Beograd na vodi, auto-putevi ugovoreni su bez njegove primene. Ne samo da Strategija koju je usvojila Skupština nije ispunjena već zakonodavno telo nije ni razmatralo završni izveštaj. Čelnici nezavisnih organa dočekivani su "na nož" u Skupštini čim bi otvorili pitanja drastičnog kršenja zakona od političkog vrha. Savet za borbu protiv korupcije, čija su 24 izveštaja bila okosnica Vučićeve antikorupcijske kampanje iz 2012,

nastavile su da ignorišu i potonje vlade, kao i one pre 2012. Najpoznatiji uzbunjivač proglašen je za špajuna bez ispitivanja njegovih navoda, a uopšte nije uspostavljen sistem za praćenje postupanja po uzbunjivačkim prijavama korupcije iako je upravo povećanje broja tih prijava navedeno kao cilj donošenja zakona. Statistike o kažnjavanju korupcije (uglavnom sitnije), nakon višegodišnjeg pada, tek 2019. pokazuju veći broj slučajeva zahvaljujući sporazumima o priznanju krivice. Iako je u ovom periodu optuženo i nekoliko ljudi koji su postavljeni za vreme aktuelne vlasti, naročito direktora javnih preduzeća, upadljivo je odsustvo bilo kakvih istraga ili optužnica u pojedinim slučajevima sumnji na korupciju koji su bili dobro potkrepljeni kroz medijske napise.

Koliko tome doprinosi partijska država?

U situaciji kada su državni institucionalni kontrolni mehanizmi kontrole vlasti, međupartijska kontrola i uticaj međunarodnih organizacija koje bi se zalagale za vladavinu prava u Srbiji, kao i nezavisni mediji još slabiji nego što su bili pre osam godina, raste značaj ličnih i unutarstranačkih poluga vlasti. Stvarna kontrola onih koji su postavljeni da upravljaju javnom imovinom - iako zamenljivih vršilaca dužnosti u javnoj upravi, javnim preduzećima i ustanovama, ministara i gradonačelnika - počiva u rukama ljudi kojima je unutar partije predsednik iza koga se svi zaklanjaju dao poverenje da kadriraju. Sasvim je moguće da taj vid kontrole unekoliko ograničava koruptivne apetite pojedinaca koji formalno donose odluke, ali je sasvim sigurno da partijska kontrola neće biti ni od kakve koristi kada se stranački interes nađe u sukobu s javnim.

Gde generalno vidite glavni uzrok netransparentnosti?

Glavni uzrok netransparentnosti proističe iz ljudske prirode - niko ne želi da bude kontrolisan. Otuda se problem netransparentnosti može rešiti jedino ako za tim postoje zahtevi van vlasti. Za početak, da se građani prema onima koje su doveli na vlast odnose onako kao što se odnose prema bilo kom drugom koga angažuju da za njih obavi neki posao u privatnom životu. Ako kod kuće od majstora tražimo da opravda avans za nabavku materijala i proveravamo u granicama mogućnosti kvalitet onoga što uradi, absurdno je da slepo verujemo da će oni koji raspolažu milijardama evra javne imovine to činiti u našem interesu ako nikom ne budu morali da polažu račune.

Znači li povećanje mutnih radnji u društvu, na drugoj strani, opadanje demokratije?

Snaga demokratije zavisi od želje građana da upravljaju svojom sudbinom i spremnosti da stanu u odbranu poštovanja zakona i demokratskih principa. Drugi bitan činilac je izgrađenost i snaga institucija, koje bi trebalo da omoguće da sistem odgovornosti funkcioniše bez potrebe da ga građani brane vanrednim angažovanjem između dva izborna procesa.

Srbija tu ima dva velika problema. Izgradnja kontrolnih institucija posle 2000. započeta je, ali nije dovršena. Ona se uz neke veoma loše poteze, poput reforme pravosuđa, odvijala u periodu kada su političku vlast činile koalicije koje su bile krhke, sa jedva natpolovičnom većinom u biračkom telu. Koraci u pravcu jačanja kontrole vlasti često su bili uslovljeni međunarodnim pritiskom EU. Ne samo da pritisak spolja daje daleko manje rezultate u današnje doba, kada je vlast stabilna, već je i "šargarepa" postala

znatno manje atraktivna usled dešavanja unutar EU i jačanja međunarodnog značaja Kine, koja je čak i formalno jednopartijska država. Drugi problem je već opisana sklonost kod velikog broja građana da daju poverenje vođama koji će odlučivati u njihovo ime, umesto politikama. To se verovatno može povezati i s velikom finansijskom zavisnošću značajnog dela stanovništva od javnog sektora.

Kakav je bio uticaj takvog stanja stvari na izborni rezultat?

Izborni rezultat je verovatno delom posledica činjenice da je jedan broj ljudi stvarno imao neki interes da glasa za partiju na vlasti. To se može videti ne samo kroz rezultat SNS-a, već i SPS-a tamo gde je ta partija imala poluge moći na lokalnom nivou. Kod drugih, na čije odluke utiču glavni mediji, verovatno je imalo uticaja to što su izborne poruke bile sročene tako da je podrška aktuelnoj vlasti predstavljena kao podrška državi (npr. u vezi sa suzbijanjem zaraze), a ono što je ostvareno budžetskim novcem kao uspeh vlasti. Najzad, očigledno je da naspram vlasti nije stajala neka jasna alternativa oko koje bi se okupili nezadovoljnici, a većina će uvek radije izabrati stabilnost umesto neizvesnosti.

Pomenuli ste respiratore, šta kada je reč o netransparentnom radu državnih organa govori epidemija u kojoj se još nalazimo?

Netransparentnost državnih organa Srbije tokom epidemije i u vezi s njom dovedena je do absurdnih razmera. S jedne strane imamo svakodnevne konferencije za štampu i multiplikovano prisustvo državnih funkcionera i članova Kriznog štaba u nacionalnim medijima, a sa druge ne postoji ni jedan jedini podatak koji se može proveriti. S jedne strane svi podaci koji se odnose na nabavke medicinske opreme i materijala proglašeni su za službenu tajnu jer bi, navodno, interesi Srbije bili ozbiljno ugroženi kada bi građani saznali koliko je kupljeno respiratora, testova, maski i lekova i koliko je za to plaćeno, a sa druge strane zvaničnici izlaze s nekim podacima koje je nemoguće proveriti.

Još gore je ovo što se dogodilo s podacima iz baze zaraženih, izlečenih i umrlih, gde, čak ni nakon javno iznetih i argumentovanih sumnji u verodostojnost onoga što je objavljivano, institut Batut nije stavio na raspolaganje javnosti autentičnu bazu, uz zaštitu ličnih podataka. Najzad, i pored toga što postoji dobra praksa, ustanovljena za vreme aktuelne vlasti tokom poplava od pre šest godina, nisu objavljene ni informacije o dobijenim donacijama.

Ima li kod ljudi dovoljno svesti da razne muljačine pripadnika vlasti na svim nivoima direktno negativno utiču na ekonomski razvoj, a to znači na njihove plate i penzije?

Građanima je, naravno, poznato da se korupcija loše odražava na ekonomski razvoj zemlje, na kvalitet javnih usluga i njihove lične prihode. Kao što su pokazala iskustva iz 2000. i 2012, a u manjoj meri i nekim drugih izbora, oni su spremni da kazne nosioce vlasti koje percipiraju korumpiranim. Međutim, u situaciji kada im se čini da ne postoji realna alternativa, mnogi će radije gledati lični kratkoročni interes. Na primer, bez obzira na ekonomsku pogubnost odluke o dodeli 100 evra pomoći za svakog punoletnog, očekivano je da su građani radije prihvatali taj novac nego da su organizovali demonstracije zbog toga što će ga platiti s kamatom.

Podstiču li pojačane veze s Kinom zamračenje javnih poslova jer Kina je poznata kao zemlja u kojoj je korupcija takoreći endemska?

Nije samo za sebe problem to što ekonomске veze s Kinom jačaju. Naprotiv, principijelno je dobro da postoji mogućnost za širenje mreže potencijalnih ekonomskih i političkih partnera. Problem je to što Srbija s Kinom ulazi u aranžmane uglavnom na način koji u potpunosti isključuje konkureniju. Ako su ponude kompanija iz Kine najbolje, one bi te poslove dobile i u otvorenom nadmetanju. Vlast koja dogovornu ekonomiju umesto vladavine prava predstavlja kao nacionalni interes kod ugovora od milijardu evra, gubi legitimitet da sutra goni nekog ko namesti nabavku vrednu 5.000 evra.

Problem za Srbiju je, međutim, daleko veći od bilo kogkonkretnog posla koji je dogovoren s Kinom ili bilo kojom drugom državom - jednom kada se uđe u taj vid poslovanja, svaki novi poslovni partner tražiće slične privilegije. Tokom ove vlasti takvi aranžmani su naročito pravljeni s firmama koje su registrovane u UAE, još ranije sa Rusijom, a sada već i sa firmama iz drugih država, na primer SAD i Turske.

Kako gledate na činjenicu da intelektualna, kulturna i naučna elita dozvoljava da je vlast korumpira?

Na to glavni uticaj ima zavisnost od državnog finansiranja. S obzirom na to da privatni izvori finansiranja u oblasti kulture u Srbiji nisu dovoljno razvijeni niti ima dovoljno građana koji bi za sve značajne oblike kulturnog stvaralaštva mogli da obezbede tržišno finansiranje, jedan broj ljudi će svesno odabratи podršku vlasti, bilo zarad obične lične koristi ili zato što će to sebi opravdati kao žrtvu za ostvarivanje "višeg cilja".

Autor: Mijat Lakićević

Foto: Đurađ Šimić

